

Ерфан Є.А., Глеба О.І.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНСТРУМЕНТУ СУСІДСТВА ТА ПАРТНЕРСТВА «ПОЛЬЩА-БІЛОРУСЬ-УКРАЇНА» ЯК ЧИННИК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті розглянуто механізм Європейського інструменту сусідства та партнерства, визначено його цілі та особливості у порівнянні з іншими програмами Європейської Комісії. Особливу увагу приділено аналізу результатів реалізації програми транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства «Польща-Білорусь-Україна» на 2007–2013 рр. Зокрема, охарактеризовано участь українських регіонів у спільних проектах із партнерами по інший бік кордону та подано приклади масштабних інфраструктурних проектів, які реалізуються в рамках Програми. Водночас окреслено перспективи розвитку транскордонного співробітництва в межах цього транскордонного регіону в рамках Програми транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства «Польща-Білорусь-Україна» на 2014–2020 рр.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, Європейський інструмент сусідства та партнерства, ЄС, Європейський інструмент сусідства, Польща, Україна, Білорусь.

Постановка проблеми. Інтенсифікація інтеграційних процесів у світі підвищила роль транскордонного співробітництва регіонів. Транскордонне співробітництво здійснюється шляхом розроблення та виконання регіонами сусідніх країн спільних програм у сфері економіки, навколишнього середовища, соціальної системи, культури тощо. Такий вид співробітництва має на меті координацію та об'єднання зусиль окремих регіонів різних країн задля спільного вирішення наявних проблем та акселерації соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів та країн, до яких вони входять.

Європейський Союз та простір вільного пересування товарів, послуг, капіталу і робочої сили впритул наблизилися до кордонів України, що і зародило новий вид взаємодії між Україною та ЄС у формі транскордонного співробітництва окремих їх регіонів.

Значного поштовху такому співробітництву надало започаткування у 2003–2004 рр. Європейської політики сусідства ЄС. Європейська політика сусідства ЄС має на меті політичний діалог та проведення реформ, економічну та соціальну співпрацю і розвиток, співпрацю у сфері правосуддя, свободи та безпеки тощо. Переслідуючи цю мету Європейський Союз започаткував Інструмент Східного Партнерства, який охоплює і Україну, для ефективнішої взаємодії із своїми східними сусідами. Європейський інструмент сусідства та партнерства надав нові можливості транскордонному співробітництву та утвердив його як одного з головних інструментів європейської інтеграції України.

У 2013 році закінчився період дії Програми транскордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства «Польща-Білорусь-Україна» на 2007–2013 рр., хоча деякі з проектів ще не завершені. Це зумовлює необхідність підбиття підсумків реалізації Програми, особливо звертаючи увагу на те, що Європейська Комісія продовжує її фінансування на 2014–2020 рр. у рамках Європейського інструменту сусідства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем розвитку транскордонного співробітництва в умовах реалізації Європейського інструменту сусідства та партнерства присвячені роботи таких українських науковців, як Н.А. Гнидюк, Н. Андрусевич, О.М. Овчар, В.М. Кривцова, Н.І. Кадук та ін. Разом з тим у вітчизняній науці на цей час відсутні системні дослідження ТКС в умовах реалізації Європейського інструменту сусідства та партнерства. Дослідження проблем міжнародної співпраці прикордонних та транскордонних регіонів, виявлення взаємного впливу суміжних територій сусідніх країн, становлення та розвиток транскордонного співробітництва в умовах реалізації Європейського інструменту сусідства та партнерства представляє неабиякий інтерес для системного вивчення на прикладі прикордонних регіонів України.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати реалізацію Програми ТКС ЄІСП «Польща-Білорусь-Україна» на 2007–2013 рр., оцінити роль українських регіонів у проектах Програми та окреслити перспективи її розвитку у 2014–2020 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейський інструмент сусідства та партнерства (ЄІСП) є фінансовою основою реалізації Європейської політики сусідства. Він започаткований Регламентом (ЄС) №1638/2006 Європейського Парламенту і Ради від 24 жовтня 2006 року. Хронологічні рамки дії інструменту

© Ерфан Єва Алоїсівна, к.е.н., доц. кафедри міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», boyko_maryana@mail.ru

Глеба Олександр Іванович, студент V курсу факультету міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет», minister.hleba@gmail.com

знаходяться в межах 2007–2013 років. Фінансові асигнування на вказаний період становили 11 млрд 181 млн євро, 95% з яких використано в рамках країнових та багатокраїнових програм, а 5% – програм транскордонного співробітництва.

Метою впровадження ЄІСП були [1]:

- поширення співпраці і прогресивної економічної інтеграції між Європейським Союзом і країнами-партнерами;
- сприяння у впровадженні в дію договорів про партнерство та співробітництво, угод про співпрацю, а також інших існуючих і майбутніх договорів;
- підтримка зусиль країн-партнерів, спрямованих на впровадження розумного управління та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Програми транскордонного співробітництва у рамках ЄІСП на 2007 – 2013 роки передбачали співробітництво на регіональному рівні між країнами-партнерами ЄІСП та країнами-членами ЄС, як по сухопутних кордонах, так і в рамках морських басейнів. Особливістю цих програм у порівнянні з іншими програмами ЄС була відсутність при їх впровадженні щорічних Планів дій. Натомість, країни-учасниці кожної із програм розробляли Спільну операційну програму на весь термін впровадження Європейського інструменту сусідства та партнерства.

Основними цілями ТКС у рамках ЄІСП відповідно до Стратегічного документу для ТКС на 2007–2013 рр. була підтримка сталого розвитку по обидва боки від зовнішнього кордону ЄС та надання допомоги для зменшення відмінностей у стандартах життя вздовж цих кордонів.

Транскордонне співробітництво в рамках ЄІСП мало на меті [1]:

- сприяти економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидва боки від спільних кордонів;
- вирішити спільні проблеми у таких сферах, як навколишнє середовище, охорона здоров'я, запобігання та боротьба з організованою злочинністю;
- збільшити ефективність та безпеку кордонів;
- сприяти транскордонній «міжлюдській» співпраці на місцевому рівні.

На фінансування програм транскордонного співробітництва ЄІСП у 2007–2010 рр. було передбачено 583,28 млн євро (274,92 млн євро – ЄІСП та 308,36 млн євро з Європейського фонду регіонального розвитку). Ще 535,15 млн євро виділено на період 2011–2013 рр. (252,23 млн – ЄІСП та 282,93 млн євро з ЄФРР) після середньострокового перегляду стратегії та ухвалення Індикативної програми щодо цього періоду [5].

У рамках кожної спільної операційної програми формувалися спільні органи управління, які приймали і розглядали заявки-проекти регіональних органів влади та органів місцевого самоврядування і ухвалювали рішення про фінансування того чи іншого проекту. Процедура доволі складна, однак вона дозволяє відібрати найефективніші і найкращі з погляду транскордонного співробітництва проекти, які спрямовані на поліпшення всього транскордонного регіону, а не окремих його складових.

Особливі вимоги до проектів у спільних операційних програмах транскордонного співробітництва полягали у тому, що вони повинні мати двох або більше учасників та належати до одного з таких типів:

- інтегровані проекти, у яких партнери з кожного боку кордону за допомоги різних складових частин сприяють здійсненню проекту;
- симетричні проекти, у яких сторони здійснюють однакову діяльність з обох боків кордону;
- проекти, що розробляються майже повністю або виключно на території однієї з сторін, але з метою досягнення користі для всіх партнерів.

Відповідно до затверджених Європейською Комісією Стратегії транскордонного співробітництва 2007–2013 рр. та Індикативної програми 2007–2010 рр. з транскордонного співробітництва ЄІСП Україна брала участь у трьох сухопутних програмах та одній програмі морського басейну із сукупним бюджетом 208 млн євро на 2007-2010 рр. та 191 млн євро на 2011–2013 рр. (табл. 1).

Програма транскордонного співробітництва ЄІСП «Польща – Білорусь – Україна» затверджена Європейською Комісією 6 листопада 2008 року.

Основною метою Програми стала підтримка процесів прикордонного розвитку.

Таблиця 1

Програми транскордонного співробітництва ЄІСП за участю регіонів України [1]

3 №	Програма ТКС у рамках ЄІСП	Бюджет Програми (млн євро)		Партнери Програми
		2007–2010 рр.	2010– 2013 рр.	
1	«Польща – Білорусь – Україна»	186,20		Польща, Білорусь, Україна
		97,11	89,09	
2	«Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна»	68,64		Угорщина, Словаччина, Румунія, Україна
		35,80	32,84	
3	«Румунія – Україна – Республіка Молдова»	126,72		Румунія, Україна, Молдова
		66,09	60,63	
4	«Басейн Чорного моря»	17,31		Вірменія, Азербайджан, Болгарія, Греція, Грузія, Румунія, Молдова, Росія, Туреччина, Україна
		9,03	8,28	

Програми реалізовувалися через некомерційні проекти в рамках таких пріоритетів [6]:

- підвищення конкурентоздатності прикордонних територій;
- поліпшення якості життя;
- інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад.

У Польщі проекти реалізуються у Підляському, Люблінському, Підкарпатському воєводствах та Остроленцько-Седлецькому субрегіоні Мазовша, у Білорусі – в Гродненській, Брестській, Мінській та Гомельській областях, в Україні – в Львівській, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Рівненській і Тернопільській областях.

Станом на сьогодні у Програмі транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» 2007–2013 рр. завершено підписання усіх 117 контрактів про співфінансування проектів, загальна вартість яких становить 174,1 млн євро. Міністерство інфраструктури та розвитку Польщі підписало 117 контрактів про співфінансування [2]:

- 74 польсько-українських проектів (107,9 млн євро);
- 29 польсько-білоруських проектів (58,5 млн євро);
- 14 тристоронніх проектів (7,7 млн євро).

Як бачимо з табл. 2 найбільше проектів з Пріоритету 3 («Інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад»), водночас не набагато менше з Пріоритету 2. Частка завершених проектів складає 13,68% (16 проектів з 117), тобто реалізація переважної більшості проектів продовжується. Незважаючи на найменшу кількість проектів у рамках Пріоритету 2, саме на них асигновано найбільше фінансування (44% загального внеску Програми у 3 пріоритети і 45,8% коштів, виділених на всі проекти в межах Програми). Пояснюється це масштабною проектами Пріоритету 2 та великою кількістю проблем, які вони повинні вирішити.

Таблиця 2

Проекти, що фінансуються в рамках Програми ТКС ЄСІП «Польща-Білорусь-Україна» за пріоритетами [2]

	Пріоритет 1	Пріоритет 2	Пріоритет 3
К-ть проектів	40	26	51
К-ть завершених проектів	3	7	6
Загальний внесок Програми	55,11	76,51	42,28
Фінансування проектів, млн євро	19,77	32,95	18,82

Програма перебуває на основній стадії впровадження, а реалізація проектів триватиме до кінця 2015 року. До кожної ініціативи залучено партнерів по обидва боки східного кордону Європейського Союзу, які створюють справжню територію співпраці. Очікується, що кошти цієї Програми нададуть можливість прикордонним регіонам використовувати спільні можливості у сфері розвитку підприємництва, освіти, охорони здоров'я, туризму, охорони навколишнього середовища, культурної інтеграції та допоможуть поліпшити інфраструктуру прикордонних переходів.

З 74 польсько-українських проектів 29 проектів переважно представляє Люблінське воєводство (головний партнер), 24 проекти – Підкарпатське, 2 проекти – Мазовецьке та 1 проект – Підляське. За впровадження решти 18 польсько-українських проектів відповідає Україна.

Проекти, що реалізуються у рамках Програми:

- «Музеї без бар'єрів» – коаліція польських та українських музеїв для повноцінного обслуговування неповносправних відвідувачів. У рамках цього проекту у Регіональному музеї у Стальовій Волі розпочалися новаторські навчання на основі інноваційних освітніх програм для неповносправних осіб. У проекті беруть участь Львівський історичний музей та Національний музей у Львові. У результаті 10 музеїв прикор-

донних регіонів допоможуть особам з обмеженими фізичними та розумовими можливостями краще пізнавати досягнення у сфері мистецтва та спадщину минулого. Співфінансування становить 168,7 тис. євро;

- «Відновлювальні джерела енергії – метод поліпшення якості навколишнього середовища на території Любачівського повіту та Яворівського району» – проект сприяв зменшенню викидів шкідливих речовин, пов'язаних з виробленням теплової енергії. Любачівський повіт закупив спеціалізоване обладнання для отримання деревини з біомаси для обігріву будинків комплексу шкіл в Олешцях, а Яворівський район (Україна) закупив та встановив сонячні колектори загальною площею 253 м² (для підігріву води у лікарні в Новояворівську). Співфінансування становить 408,3 тис. євро.

За реалізацію 8 тристоронніх проектів відповідають організації з Польщі (5 проектів з Люблінського воєводства, по 1 – з решти воєводств з території підтримки). За інші 5 - Білорусь та за 1 - Україна:

- «Штетл Рутес. Об'єкти єврейської культурної спадщини у транскордонному туризмі» – проект, який стосується 60 населених пунктів трьох країн, підвищить туристичний потенціал, пов'язаний з об'єктами культурної спадщини. Проект скерований до туристів з усього світу. Співфінансування: 412 тис. Євро;

- «Відбудова водного шляху E40 на відтинку Дніпро - Вісла: від стратегії до планування» – проект присвячений створенню та роботі постійної міжнародної комісії та виконанню аналізу і техніко-економічного обґрунтування в напрямі відновлення в майбутньому повноти судноплавності водного шляху. Міжнародний водний шлях E40 сприймається як авторами проекту, так і владою трьох країн як шанс на розвантаження руху автотранспорту, скорочення викидів вуглекислого газу в атмосферу і розвиток транскордонного річкового туризму. Співфінансування: 821,2 тис. євро.

Транскордонне співробітництво між Польщею, Білоруссю та Україною буде продовжено на період 2014–2020 рр. у новому Європейському Інструменті Сусідства в рамках Програми транскордонного співробітництва Польща - Білорусь - Україна 2014–2020 [4].

Мешканці, які живуть у чотирьох польських воєводствах, чотирьох білоруських і шести українських областях, матимуть можливість отримати вигоду з цієї співпраці. Необхідно підкреслити, що Європейська Комісія (ЄК) запропонувала виділити майже 176 мільйонів євро для цієї нової Програми. Міністерство інфраструктури і розвитку Польщі й надалі продовжить виконувати функції Керуючого органу програми.

Починаючи з березня 2013 року, представники трьох країн працювали в рамках Спільного Програмного Комітету (СПК), аби встановити основні напрями нової Програми. Наразі було проведено 6 засідань СПК.

Члени СПК вибрали чотири тематичні цілі, яких дотримуватиметься Програма:

- сприяння місцевій культурі та збереження історичної спадщини,
- підвищення доступності регіонів, розвиток надійного та стійкого до кліматичних впливів транспорту, комунікаційних мереж і систем;
- спільні виклики в галузі захисту і безпеки;
- сприяння управлінню кордонами та управлінню безпекою, мобільністю та міграцією.

Згідно з новою вимогою ЄК витрати проєктів на інфраструктуру складову будуть обмежені до 2,5 млн євро на проєкт. Проте кожна Програма може зосередити до 30% бюджету на спеціальні проєкти з більшою інфраструктурною складовою – такі проєкти називатимуться Великими Інфраструктурними Проєктами (ВІП). СПК ухвалив рішення, що в новій Програмі ВІПі фінансуватимуться тільки через процедуру прямого присудження. Список проєктних ідей ВІП вже узгоджено між органами центральної влади трьох країн.

Індикативний бюджет Програми транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна на 2014–2020 рр. складає 175,8 млн євро з Європейського Інструменту Сусідства та Європейського Фонду Регіонального Розвитку. Пропонований розподіл бюджету на тематичні цілі Програми поданий у табл. 3.

Таблиця 3

Індикативний бюджет Програми ТКС ЄІС «Польща-Білорусь Україна» на 2014–2020 рр. [3]

Тематична ціль	Сума в євро
Промоція місцевої культури та охорона історичної спадщини	30 852 777,85
Поліпшення доступності регіонів, розвиток надійного та стійкого до кліматичних впливів транспорту, комунікаційних мереж і систем	53 399 038,59
Спільні виклики у сфері безпеки	42 323 682,44
Поліпшення управління кордонами та управління безпекою, мобільністю та міграцією	31 643 874,72

Програма повинна бути представлена на затвердження ЄК до кінця 2015 року. Протягом шести місяців з дати подання програми ЄК повинна її затвердити за умови, що всі зауваження ЄК належним чином буде взято до відома. ЄК може продовжити ці строки залежно від характеру необхідних змін.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Програма транскордонного співробітництва ЄІС «Польща-Білорусь-Україна» на 2007–2013 рр. суттєвим чином активізувала співпрацю між сусідніми прикордонними регіо-

нами країн-учасниць. Реалізовано значну кількість проєктів, які вирішили низку проблем транскордонного регіону. Водночас для України ця Програма також важлива з точки зору співпраці з польськими партнерами з ЄС, що дозволяє отримувати досвід європейської інтеграції та спільно з Польщею та Білоруссю реагувати на наявні в регіоні виклики. Позитивним є рішення Європейської Комісії про продовження дії Програми на 2014-2020 рр. у рамках Європейського інструменту сусідства, що також свідчить про її ефективність та вагомий результати.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Regional capacity building initiative. Supporting partner country participation in ENPI CBC Programmes 2007-2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rcbi.info.
2. The Crossborderer. Autumn 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/Crossborderer_No_2_2014.pdf.
3. Громадські слухання проекту Спільної операційної програми для Програми транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства «Польща-Білорусь-Україна 2014-2020» [Електронний ресурс]: Закарпатська обласна державна адміністрація.– Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/11280.htm>.
4. ЄІС ПТС Польща - Білорусь - Україна 2014-2020 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.pl-by-ua.eu/ua,news,140>.
5. Інформаційна довідка щодо співробітництва з ЄС в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства [Електронний ресурс]: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=127822.
6. Програма ТКС ЄІСП «Польща – Білорусь – Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pl-by-ua.eu.

REFERENCES

1. Regional capacity building initiative. Supporting partner country participation in ENPI CBC Programmes 2007-2013. [Electronic resource]. – Access regime: www.rcbi.info.
2. The Crossborderer. Autumn 2014. [Electronic resource]. – Access regime: http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/Crossborderer_No_2_2014.pdf.
3. Hromadski slukhannia proektu Spilnoyi operatsiynoyi prohramy dlia Prohramy transkordonnoho spivrobitnytstva Yevropeyskoho Instrumentu Susidstva “Polshcha – Bilorus – Ukrayina 2014-2020” [Public hearings of the draft Joint operation programme for the Programme of cross-border cooperation of the European Neighbourhood Instrument “Poland – Belarus – Ukraine 2014-2020”] [Electronic resource]: The Transcarpathian regional state administration. - Access regime: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/publication/content/11280.htm>.
4. YeIS PTS Polshcha – Bilorus – Ukrayina 2014-2020 [ENI CBC Poland – Belarus – Ukraine 2014-2020] [Electronic resource]. - Access regime: <http://www.pl-by-ua.eu/ua,news,140>.
5. Informatsiyna dovidka shchodo spivrobitnytstva z YeS v ramkakh Yevropeyskoho instrumentu susidstva ta partnerstva [The information paper on the cooperation with the EU within the European Neighbourhood and Partnership Instrument] [Electronic resource]: The Ministry of economic development and trade of Ukraine.–Access regime: www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=127822.
6. Prohrama TKS YeISP “Polshcha – Bilorus - Ukrayina” [The ENPI CBC Programme “Poland – Belarus – Ukraine”] [Electronic resource]. - Access regime: www.pl-by-ua.eu.